

Rząd polski na uchodźstwie

Bibliografia:

- Źródło: *Nota rządu ZSRR do rządu RP z 25 kwietnia 1943 o zerwaniu stosunków dyplomatycznych.*, dostępny w internecie:
https://pl.wikisource.org/wiki/Nota_rz%C4%85du_ZSRR_do_rz%C4%85du_RP_z_25_kwietnia_1943_o_zerwaniu_stosunk%C3%B3w_dyplomatycznych.
- Źródło: *Przyszła Polska*, [w:] Jerzy Eisler, Robert Kupiecki, Melania Sobańska-Bondaruk, *Świat i Polska 1939–1992*, Warszawa 1992, s. 43.
- Źródło: *Układ Sikorski-Majski*, [w:], *Układ Sikorski-Majski. Wybór dokumentów*, red. Eugeniusz Duraczyński, Warszawa 1990.
- Źródło: *Główne cele działalności rządu*, [w:], *Sprawa polska na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów*, red. Tadeusz Cieślak, Warszawa 1965.
- Źródło: *Artykuł 16*, [w:] *Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r.*
- Źródło: Fragment wywiadu Krystyny Kurczab-Redlich z politologiem Tadeuszem A. Kisielewskim, badaczem okoliczności katastrofy gibraltarskiej, dostępny w internecie:
<https://wiadomosci.wp.pl/nowe-ustalenia-ws-katastrofy-gibraltarskiej-zsrr-stoi-za-smiercia-gen-sikorskiego-6079341879063169a> [dostęp 27.09.2023].
- Źródło: Dariusz Baliszewski, „Tygodnik Powszechny”, nr 27/2008 Dostępny w internecie: <https://www.tygodnikpowszechny.pl/ostatni-dzien-general-a-131439?language=pl>.

Rząd polski na uchodźstwie

Oś czasu – rząd polski na uchodźstwie

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

Polski rząd ewakuował się z Warszawy w nocy z 6 na 7 września 1939 roku. Wraz z postępem armii niemieckiej w głąb obszaru II RP, wśród polskich władz państwowych dojrzał plan dalszej ewakuacji i przeniesienia działalności rządu poza granice ojczyzny - do Francji. Wiązało się to z wieloma problemami, także personalnymi.

Polecenie 1

Na podstawie poniższego fragmentu tekstu ustawy zasadniczej z 1935 roku podaj w jaki sposób mogło dojść do zmiany na stanowisku Prezydenta RP.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

” Artykuł 16

(1) Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej odbywa się w sposób następujący:

(2) Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej wybiera Zgromadzenie Elektorów.

(3) Ustępującemu Prezydentowi Rzeczypospolitej służy prawo wskazania innego kandydata.

(4) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej z tego uprawnienia skorzysta, wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej dokonają obywatele w głosowaniu powszechnym z pomiędzy dwóch kandydatów:

Zgromadzenia Elektorów i ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej.

(5) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej oświadczy, że nie zamierza skorzystać z prawa wskazania kandydata albo w ciągu siedmiu dni od dokonanego przez Zgromadzenie Elektorów wyboru nie wskaże innego kandydata i nie zarządzi głosowania powszechnego – kandydat Zgromadzenia Elektorów uznany będzie za obranego na Prezydenta Rzeczypospolitej.

Źródło: Artykuł 16, [w:] Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r.

Internowanie polskich władz

W nocy z 17 na 18 września rząd polski i naczelny wódz opuścili teren Rzeczypospolitej, **przekraczając granicę z Rumunią**. Wcześniej uzyskano zgodę od rumuńskich władz na przejazd do portu w Konstancy, skąd planowano udać się do Francji. Jedynym warunkiem postawionym rządowi polskiemu przez Rumunię było niepodejmowanie podczas tranzytu żadnej działalności politycznej. Jednak 18 września 1939 roku władze polskie [internowano](#) w Rumunii, umieszczając polityków w różnych ośrodkach na terenie państwa. Krok ten był spowodowany nie tyle niechęcią Rumunów, ile naciskami różnych środowisk i krajów.

Niemcy byli zainteresowani internowaniem prezydenta, rządu i naczelnego wodza, ponieważ to potwierdzało likwidację państwa polskiego. Francuzi chętniej widzieliby w rządzie władze antysanacyjne. Ich stosunki z Polską, kiedy u steru polityki zagranicznej stał Józef Beck, nie były najlepsze. Zbliżenie, które nastąpiło między Francją i Polską pod koniec lat 30., nie tyle miało związek ze wzrostem sympatii, ile wynikało z obaw przed wybuchem wojny. Również przebywający za granicą działacze antysanacyjni chcieli zmiany rządu. Naciski na rząd rumuński okazały się skuteczne. Wykorzystano fakt, że prezydent wydał odezwę do narodu. Uznano to za 'działalność polityczną' i zatrzymano polskie władze w Rumunii.

W tej sytuacji prezydent Ignacy Mościcki skorzystał z uprawnień, które dawała mu Konstytucja kwietniowa, i wyznaczył swojego następcę.

Polecenie 2

Przypomnij, który zapis Konstytucji kwietniowej pozwalał prezydentowi wyznaczyć następcę.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Jako kandydata na stanowisko prezydenta Mościcki wskazał ambasadora II RP w Rzymie Bolesława Wieniawę-Długoszowskiego. Francuzi nie uznali tej nominacji.

Bolesław Wieniawa-Długoszowski (trzeci od lewej), obok Józef Beck (drugi od lewej) podczas spotkania legionistów w Krakowie w latach 30. XX wieku

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 1

Dlaczego kandydatura Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego nie uzyskała akceptacji?

- Wieniawa-Długoszowski nie miał odpowiedniego przygotowania do objęcia urzędu.
- Znany był ze swojej niechęci do państw zachodnich.
- W przeszłości pełnił funkcje adiutanta Józefa Piłsudskiego, był też związany z obozem sanacyjnym.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nowy prezydent, nowy rząd

Aby nie przedłużać [impasu](#), Mościcki wskazał kolejnego kandydata: przebywającego już we Francji prezesa Światowego Związku Polaków Władysława Raczkiewicza.

Ta nominacja nie budziła już kontrowersji, toteż 30 września 1939 roku został on zaprzysiężony w Paryżu. Również w tym dniu Raczkiewicz wyznaczył na stanowisko premiera powołanego przez siebie rządu **Władysława Sikorskiego**, powierzając mu ponadto funkcję naczelnego wodza. Podporami politycznymi rządu były: Stronnictwo Narodowe, Stronnictwo Pracy, Stronnictwo Ludowe, PPS-WRN. Mimo niechęci do środowiska sanacyjnego starano się stworzyć rząd koalicyjny. Ministrem spraw zagranicznych został [August Zaleski](#), poprzednik Becka w tymże resorcie. Nie obyło się jednak bez rozliczeń z przedwojenną władzą. Starano się wyciągnąć konsekwencje wobec tych, którzy, jak podkreślono, przyczynili się do upadku państwa.

” Główne cele działalności rządu

[...] Można w miarę potrzeby w rozmowach precyzować cele naszego rządu, jak następuje:

- a. Poprzez energiczną akcję i stałe wysiłki utrzymywać kontakt jak najbliższy z narodem [...].
- b. Prowadzić aktywnie dalszą walkę zbrojną na lądzie, na morzu i w powietrzu przy boku Francji i Anglii jako pełnoprawne państwo sojusznicze.
- c. Poprzez stały i bliski kontakt i współpracę z aliantami tak opracować i uzgodnić warunki przyszłego pokoju... [w którym] silna, demokratyczna Polska, o bezpiecznych granicach, jest warunkiem niezbędnym.
- d. Polityka sojusznicza Rządu Polskiego jest przede wszystkim szczerą. Dąży ona do coraz to głębszego ustalenia współpracy z demokracjami Zachodu, pozyskania ich poparcia dla naszych celów wojennych, stwierdzając naszą niezależność polityczną, zbieżność celów i zasad politycznych z aliantami. celów i zasad politycznych z aliantami.

1. Na dalszą metę nasza akcja dyplomatyczna ma na celu [...]:

- e. Dążenia do zbliżenia i poprawy stosunków z Czechami i Słowakami oraz Litwą. W tym celu Pan Minister, jak również Pan Premier Sikorski nawiązali kontakty z miarodajnymi przedstawicielami czeskimi i słowackimi. Pan Minister nawiązał stosunki z posłem litewskim Klimasem. [...]
- f. Unikanie, by na terenie Ligi Narodów Sowiety mogły uzyskać grunt podatny dla swej propagandy i dla urabiania opinii brytyjskiej i francuskiej w kierunku dla interesów Polski szkodliwym [...]

Źródło: *Główne cele działalności rządu, [w:] , Sprawa polska na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów, red. Tadeusz Cieślak, Warszawa 1965.*

Ćwiczenie 2

Jakie główne cele postawił sobie rząd emigracyjny?

- Współpraca z państwami zachodnimi i walka u ich boku.
- Nawiązanie stosunków dyplomatycznych z ZSRR.
- Poprawa stosunków z Czechami, Słowakami, Litwą.
- Utrzymanie kontaktu z narodem polskim.
- Przy wsparciu aliantów zachodnich zapewnienie Polsce realizacji jej celów wojennych.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Jaki stosunek do ZSRR prezentował nowo powstały rząd?

- Obawiał się ze strony ZSRR działań, które zaszkodzą polskiemu wizerunkowi na arenie międzynarodowej.
- Miał nadzieję, że za pośrednictwem Ligi Narodów i państw alianckich dojdzie do wznowienia sojuszu polsko-radzieckiego.
- Chciał uniknąć skutków negatywnej propagandy ze strony ZSRR.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W grudniu 1939 roku na mocy decyzji prezydenta Raczkiewicza utworzono **Radę Narodową RP**. Miała ona charakter organu doradczego władz polskich na emigracji. Na jej czele stanął **Ignacy Paderewski**. Jednym z wiceprzewodniczących został Stanisław Mikołajczyk.

Polecenie 3

Wyjaśnij, dlaczego na czele Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej stanął Ignacy Paderewski.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Rząd działał na podstawie Konstytucji kwietniowej, ponieważ tylko ta umożliwiała kontynuowanie władzy, niemniej prezydent Raczkiewicz podzielił się kompetencjami z premierem – zobowiązał się konsultować z szefem rządu swoje decyzje. Było to możliwe na podstawie tzw. umowy paryskiej.

Siedzibą polskich władz został Paryż, a później (od listopada 1939 roku) **Angers** [czyt.: aży]. Polskim budynkom rządowym przyznano eksterytorialność. Po klęsce Francji władze RP na uchodźstwie przeniosły się do Londynu.

2 października 1939 roku nowy rząd uznały Stany Zjednoczone, a dwa dni później Wielka Brytania.

Polecenie 4

Sporządź krótkie notki biograficzne Stanisława Mikołajczyka i Władysława Sikorskiego.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Cele rządu

Rząd zadeklarował chęć walki u boku Francji aż do osiągnięcia pełnego zwycięstwa. Rozpoczęto więc organizowanie polskiej jednostki. Wiosną 1940 roku liczyła ona blisko 40 tys. żołnierzy. Po przeniesieniu do Anglii potwierdzono wolę walki i kontynuowano organizację wojska polskiego.

18 grudnia 1939 roku zostały sformułowane szczegółowe cele polityki rządu Władysława Sikorskiego. Zgodnie z ustaleniami miały służyć przede wszystkim uzyskaniu przez Polskę pełnej suwerenności w granicach przedwojennych na wschodzie i z nabytkami w postaci Prus Wschodnich, Gdańska i Opolszczyzny.

” Przyszła Polska

Rząd już w grudniu 1939 roku ogłosił, że po wojnie 'Polska będzie państwem stojącym na gruncie kultury i zasad chrześcijańskich (państwem demokratycznym, opartym o najszersze warstwy narodu)'. Zapowiadano prawo do pracy, zasady sprawiedliwości społecznej, a tym mniejszościom narodowym, które wraz z narodem polskim wzięły udział w walce i pozostały wierne państwu polskiemu, gwarantowano sprawiedliwość, swobodny rozwój narodowy i kulturalny oraz opiekę prawa.

Źródło: *Przyszła Polska*, [w:] Jerzy Eisler, Robert Kupiecki, Melania Sobańska-Bondaruk, *Świat i Polska 1939-1992*, Warszawa 1992, s. 43.

Polecenie 5

Scharakteryzuj program rządu emigracyjnego w zakresie organizacji i funkcjonowania przyszłego państwa polskiego.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Pomocna w realizacji wyznaczonych celów miała być współpraca z państwami, które podjęły walkę z hitlerowskimi Niemcami, toteż w kontaktach międzypaństwowych oprócz sojuszy z Anglią, Francją i USA rząd chciał poprawy stosunków z sąsiadami, m.in. z emigracyjnym rządem czechosłowackim. W listopadzie 1940 roku oba rządy zadeklarowały chęć współpracy. Do nawiązania bliższych kontaktów jednak nie doszło.

Ćwiczenie 4

Przypomnij, co mogło stanowić punkt sporny z rządem czechosłowackim?

- Kwestia granicy polsko-czechosłowackiej.
- Stosunek do państw zachodnich.
- Różnice ustrojowe między krajami.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Układ Sikorski-Majski

Po ataku Niemiec na ZSRS, kiedy nasz wschodni sąsiad znalazł się w obozie państw walczących z Hitlerem, rząd brytyjski naciskał na Sikorskiego, aby nawiązał stosunki dyplomatyczne z ZSRS. Formalnie Polska nie wypowiedziała wojny Związkowi Sowieckiemu, niemniej po wkroczeniu Armii Czerwonej do Polski 17 września 1939 roku sytuacja była skomplikowana. Pod naciskiem brytyjskim doszło jednak do nawiązania stosunków dyplomatycznych między rządami polskim i sowieckim.

30 lipca 1941 roku podpisano układ Sikorski-Majski (Majski był sowieckim ambasadorem w Londynie). W zawartym porozumieniu nie poruszono problemu granicy polsko-sowieckiej. Strona sowiecka stwierdziła tylko, że traktaty z Niemcami z 1939 roku, 'dotyczące zmian terytorialnych w Polsce', utraciły swoją moc. Nie było to jednak równoznaczne z uznaniem nienaruszalności granicy wschodniej.

Dla części członków rządu emigracyjnego brak precyzyjnego zapisu w tej kwestii był nie do przyjęcia. W związku z tym z gabinetu odeszli, składając dymisję: [Kazimierz Sosnkowski](#), [Marian Seyda](#) i August Zaleski. W ich miejsce w rządzie pojawili się Stanisław Mikołajczyk i [Edward Raczyński](#). Pierwszy objął tekę wicepremiera i ministra spraw wewnętrznych, drugi został szefem resortu polityki zagranicznej.

Polecenie 6

Zwróć uwagę, że obok sygnatariuszy podpisujących dokument przy stole siedzi również m.in. premier rządu brytyjskiego. Dlaczego Churchillowi zależało na tym, aby doszło do nawiązania stosunków polsko-sowieckich? Uzasadnij odpowiedź.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

” Układ Sikorski-Majski

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad zawarły niniejszy układ i postanawiają, co następuje:

Art. 1

Rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad uznaje, że traktaty sowiecko-niemieckie z 1939 roku, dotyczące zmian terytorialnych w Polsce, utraciły swoją moc. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej oświadcza, że Polska nie jest związana z jakimkolwiek trzecim państwem żadnym układem zwróconym przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Rad.

Art. 2

Stosunki dyplomatyczne między obu rządami będą przywrócone po podpisaniu niniejszego układu i nastąpi niezwłocznie wymiana ambasadorów.

Art. 3

Oba rządy zobowiązują się wzajemnie do udzielenia sobie wszelkiego rodzaju pomocy i poparcia w obecnej wojnie przeciwko hitlerowskim Niemcom.

Art. 4

Rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad oświadcza swą zgodę na tworzenie na terytorium Związku Socjalistycznych Republik Rad Armii Polskiej, której dowódca będzie mianowany przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w porozumieniu z rządem Związku Socjalistycznych Republik Rad. Armia Polska na terytorium Związku Socjalistycznych Republik Rad będzie podlegać w sprawach operacyjnych Naczelnemu Dowództwu Związku Socjalistycznych Republik Rad, w składzie którego będzie się znajdować przedstawiciel Armii Polskiej. Wszystkie szczegóły dotyczące organizacji dowództwa i użycia Armii będą ustalone dalszym układem.

Art. 5

Układ niniejszy wchodzi w życie natychmiast po jego podpisaniu i nie podlega ratyfikacji. Układ niniejszy sporządzony jest w dwóch egzemplarzach, każdy w języku polskim i rosyjskim. Oba teksty mają jednakową moc.

Do układu zostały dołączone dwa tajne protokoły o następującej treści:

Protokół I

1. Różne roszczenia o charakterze tak publicznym, jak prywatnym będą rozpatrywane w dalszych rokowaniach między obu rządami.
2. Protokół niniejszy wchodzi w życie równocześnie z układem z 30 lipca 1941 roku.

Protokół II

1. Z chwilą przywrócenia stosunków dyplomatycznych rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad udzieli amnestii wszystkim obywatelom polskim, którzy są obecnie pozbawieni swobody na terytorium Związku Socjalistycznych Republik Rad bądź jako jeńcy wojenni, bądź z innych odpowiednich powodów.
2. Protokół niniejszy wchodzi w życie równocześnie z układem z 30 lipca 1941 roku.

Źródło: *Układ Sikorski-Majski, [w:] , Układ Sikorski-Majski. Wybór dokumentów, red. Eugeniusz Duraczyński, Warszawa 1990.*

Ćwiczenie 5

Od kiedy układ Sikorski-Majski zaczął obowiązywać?

- Zaraz po podpisaniu.
- Po ratyfikacji przez ZSRR.
- Po ratyfikacji przez RP.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Czego układ dotyczył?

- Wspólnej walki z Niemcami, utworzenia armii polskiej na terenie ZSRR, nawiązania stosunków dyplomatycznych.
- Ustalenia przyszłej granicy polsko-radzieckiej.
- Warunkowego nawiązania stosunków dyplomatycznych.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Kto miał mianować dowódcę formowanej armii polskiej?

- Rząd RP w porozumieniu z Naczelnym Dowództwem ZSRR.
- Naczelne Dowództwo ZSRR, w którego składzie miał się znajdować przedstawiciel armii polskiej.
- Rząd RP bez konsultacji z władzami radzieckimi.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Układem Sikorski-Majski przywrócono stosunki dyplomatyczne, a także zadeklarowano chęć wspólnej walki przeciwko Niemcom. Miała powstać armia polska, a obywatele polscy więzieni w ZSRS mieli podlegać amnestii. **14 sierpnia 1941 roku** podpisano w Moskwie umowę wojskową, która regulowała kwestie utworzenia armii z **gen. Władysławem Andersem** na czele. Wyposażenie jednostek wzięli na siebie Rosjanie. Operacyjnie miała podlegać Naczelnemu Dowództwu ZSRS.

Podczas tworzenia armii pojawił się problem polskich oficerów, którzy w kampanii wrześniowej znaleźli się w sowieckiej niewoli. Kolejne problemy związane były z niedotrzymaniem umowy o dostarczaniu zaopatrzenia i wyżywienia dla tworzących się jednostek. ZSRS nie chciał również przywrócenia polskiego obywatelstwa białoruskim, żydowskim, ukraińskim i litewskim mieszkańcom Kresów Wschodnich. Władze sowieckie widziały zasadność przywrócenia go tylko osobom narodowości polskiej. W efekcie doprowadziło to do decyzji o ewakuacji armii polskiej z ZSRS.

Decyzja o wysłaniu armii Andersa na Bliski i Środkowy Wschód oraz do Wielkiej Brytanii zapadła podczas wizyty Władysława Sikorskiego w Moskwie w listopadzie 1941 roku. Premier rządu emigracyjnego zdawał sobie sprawę, że odsyłając polskie oddziały z ZSRS, uniemożliwia im walkę u boku Armii Czerwonej i ewentualne wyzwolenie ziem polskich. Stalin natomiast pozbywał się niewygodnego problemu. Do zerwania stosunków dyplomatycznych wówczas nie doszło. Wpłynęła na to dopiero sprawa katyńska.

Sprawa katyńska – zawarcie układu z ZSRS

Polski oficer zamordowany w Katyniu. Śmierć polskich oficerów upamiętnia Muzeum Katyńskie. Jest to pierwsza na świecie placówka, która jest martyrologiczno-muzealno-badawcza. Nie tylko dokumentuje zbrodnię, ale tworzy ekspozycję upamiętniającą pamięć polskich oficerów
Źródło: a. nn., domena publiczna.

Polecenie 7

Poszukaj informacji (możesz także odwołać się do filmu fabularnego *Katyń*), co sugerowało, że zbrodni na polskich oficerach dokonali Rosjanie. Zapisz odpowiedź.

Informacja podana przez radio niemieckie **13 kwietnia 1943 roku** o odnalezieniu grobów polskich oficerów w Katyniu pod Smoleńskiem poważnie skomplikowała stosunki z ZSRS. Stalin jednak utrzymywał, że mord dokonali Niemcy, którzy z kolei winą obarczali Rosjan. Rząd polski wystąpił więc o wyjaśnienie sprawy do **Międzynarodowego Czerwonego Krzyża**. Pechowo w tym samym czasie do MCK zwrócili się również Niemcy. ZSRS uznał to za współdziałanie polsko-niemieckie i 25 kwietnia 1943 roku jednostronnie zerwał stosunki dyplomatyczne. W rzeczywistości dla Rosjan był to pretekst, ponieważ już od pewnego czasu próbowali tworzyć w sprawie polskiej politykę faktów dokonanych.

” Dariusz Baliszewski

Nota o zerwaniu stosunków dyplomatycznych

Moskwa, 25 kwietnia 1943 roku

Panie Ambasadorko!

[...]

Wroga Związku Sowieckiemu, oszczercza kampania podjęta przez niemieckich faszystów w związku z zabiciem przez nich na terenie okupowanym przez wojska niemieckie w rejonie Smoleńska polskich oficerów, została natychmiast podchwycona przez Rząd Polski i jest podsycana na wszelkie sposoby przez oficjalną polską prasę. Rząd Polski nie tylko nie dał odporu podłym faszystowskim oszczerstwom, rzuconym na ZSSR, lecz nawet nie uznał za potrzebne zwrócić się do Rządu Sowieckiego z jakimikolwiek pytaniami, czy o wyjaśnienia w tej sprawie.

Władze hitlerowskie, popełniwszy na polskich oficerach potworną zbrodnię, grają komedię dochodzenia, w inscenizacji której wykorzystają dobrane przez siebie polskie, profaszystowskie

elementy w okupowanej Polsce, gdzie wszyscy znajdują się pod butem Hitlera i gdzie uczciwy Polak nie może się otwarcie wypowiadać.

Zarówno Rząd Polski, jak i rząd hitlerowski wciągnęły do 'dochodzenia' Międzynarodowy Czerwony Krzyż, zmuszony do wzięcia udziału w tej dochodzeniowej komedii, której reżyserem okazuje się być Hitler. W warunkach terrorystycznego reżimu, z jego szubienicami i masowym wyniszczaniem spokojnej ludności. Zrozumiałe, że takie 'dochodzenie', prowadzone za plecami Rządu Sowieckiego, nie może wzbudzać zaufania ludzi posiadających choć odrobinę uczciwości.

Fakt, że wroga kampania przeciw Związkowi Sowieckiemu podjęta została jednocześnie w niemieckiej i polskiej prasie oraz prowadzona jest na jednej i tej samej płaszczyźnie – ten fakt nie pozostawia wątpliwości, że między wrogami aliantów – Hitlerem i Rządem Polskim – istnieje związek i zmowa w prowadzeniu tej wrogiej kampanii.

W czasie, kiedy narody Związku Sowieckiego broczą krwią w ciężkich zmaganiach z hitlerowskimi Niemcami, wyężdżając wszystkie swoje siły dla rozgromienia wspólnego wroga narodów rosyjskiego i polskiego oraz wszystkich pokój miłujących, demokratycznych krajów, Rząd Polski, dogadzając tyranii Hitlera, zadaje Związkowi Sowieckiemu zdradziecki cios.

Rządowi Sowieckiemu jest wiadomym, że ta wroga kampania przeciw Związkowi Sowieckiemu podjęta została przez Rząd Polski po to, aby wyzyskać oszczercze hitlerowskie fałszerstwa dla wywarcia nacisku na Rząd Sowiecki, w celu wydarcia od niego ustępstw terytorialnych

kosztem interesów sowieckiej Ukrainy, sowieckiej Białorusi i sowieckiej Litwy.

Wszystkie te okoliczności zmuszają Rząd Sowiecki do uznania, że obecny Rząd Polski, stoczywszy się na drogę zмовy z rządem hitlerowskim, zerwał czynnie sojusznicze stosunki z ZSSR i stanął na stanowisku wrogim do Związku Sowieckiego.

Na podstawie tego Rząd Sowiecki zdecydował o przerwaniu stosunków z Rządem Polskim.

Źródło: Dariusz Baliszewski, „Tygodnik Powszechny”, nr 27/2008 Dostępny w internecie: <https://www.tygodnikpowszechny.pl/ostatni-dzien-general-a-131439?language=pl>.

Polecenie 8

Wymień argumenty, którymi posługiwał się ZSRS, tłumacząc jednostronne zerwanie stosunków dyplomatycznych. Oceń ich wiarygodność.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Zerwanie stosunków pomiędzy polskim rządem emigracyjnym a rządem sowieckim wywołało dosyć dziwną reakcję ze strony USA i Wielkiej Brytanii. Obydwa kraje próbowały zrobić wszystko, aby załagodzić sytuację, nawet za cenę unieważnienia sprawy katyńskiej. Polskim sojusznikom nie zależało na wyjaśnieniu mordu na polskich oficerach: dla Roosevelta [czyt.: ruzwelta] i Churchilla [czyt.: czerczila] najważniejszy był sojusznik sowiecki.

Po zerwaniu stosunków dyplomatycznych z ZSRS rozgorzały też spory w środowisku emigracyjnym. Zaostrzył się konflikt między dowódcą II Korpusu gen. Andersem a gen. Sikorskim. Uważano, że premier powinien lepiej poradzić sobie z rozwiązaniem problemu kontaktów z ZSRS. Sikorski postanowił zwizytować jednostki polskie na Bliskim Wschodzie i porozmawiać z gen. Władysławem Andersem. Podczas drogi powrotnej nad Gibraltarem doszło do katastrofy. Samolot z Sikorskim rozbił się, a premier zginął.

Dla zainteresowanych

” Dariusz Baliszewski

Śmierć generała

"To była zbrodnia polsko-brytyjska. Sikorskiego i oficerów z jego otoczenia zamordowano w pałacu gubernatora Gibraltaru. Później Brytyjczycy zainscenizowali katastrofę samolotu, poświęcając przy okazji swych obywateli" – taką tezę postawił na łamach 'Tygodnika Powszechnego' historyk i dziennikarz Dariusz Baliszewski, który badał okoliczności śmierci generała.

Źródło: Dariusz Baliszewski, „Tygodnik Powszechny”, nr 27/2008 Dostępny w internecie:
<https://www.tygodnikpowszechny.pl/ostatni-dzien-general-a-131439?language=pl>.

” Nowe ustalenia ws. katastrofy gibraltarskiej. ZSRR stoi za śmiercią gen. Sikorskiego?

Polski badacz katastrofy gibraltarskiej twierdzi, że pierwszoplanową rolę organizatora i nadzorcy odegrał brytyjsko-sowiecki agent Kim Philby. Kolejny Brytyjczyk odpowiadał za koordynację akcji ze Związkiem Radzieckim – mówi w rozmowie z 'Rzeczpospolitą' Tadeusz A. Kisielewski, autor czterech książek o kulisach śmierci gen. Sikorskiego. Politolog twierdzi, że to Józef Stalin wydał wyrok na Władysława Sikorskiego, a Związek Radziecki czuwał nad jego wykonaniem. Przekonanie to stoi w opozycji do najpopularniejszej hipotezy, obciążającej odpowiedzialnością za katastrofę Brytyjczyków. Dlaczego Moskwa chciała pozbyć się generała? Kisielewski sądzi, że powodem były twarde warunki, które Sikorski formułował na temat powojennego kształtu Polski. Generał nie zgadzał się również na przemilczenie zbrodni katyńskiej, dlatego radziecki lider miał posłużyć się podwójnymi agentami i starannie uknuć plan eliminacji polskiego przywódcy.

Źródło: Fragment wywiadu Krystyny Kurczab-Redlich z politologiem Tadeuszem A. Kisielewskim, badaczem okoliczności katastrofy gibraltarskiej, dostępny w internecie: <https://wiadomosci.wp.pl/nowe-ustalenia-ws-katastrofy-gibraltarskiej-zsrr-stoi-za-smiercia-gen-sikorskiego-6079341879063169a> [dostęp 27.09.2023].

Ciekawostka

Katastrofa, w której oprócz Sikorskiego zginęło jeszcze najprawdopodobniej 16 osób (w tym jego córka Zofia Leśniowska), budzi do dziś kontrowersje. Ostatnie śledztwo w sprawie śmierci generała prowadzone było w 2013 roku przez Instytut Pamięci Narodowej. Zostało umorzone. Uznano, że dowody nie pozwalają ani wykluczyć, ani potwierdzić tezy o zamachu. Pozostawiono więc element niepewności. Zasadniczo przekreślono możliwość wcześniejszego zamordowania generała, a następnie umieszczenia jego ciała w samolocie, jak sugeruje Dariusz Baliszewski, ale hipoteza Kisielewskiego nie została wykluczona... Samolot mógł się rozbić, ponieważ komuś na tym zależało. Katastrofę przeżył tylko czeski pilot, który siedział za sterami maszyny.

Polecenie 9

Po przeczytaniu powyższych tekstów oraz odwołaniu się do różnych źródeł informacji przedstaw własną opinię na temat możliwych przyczyn śmierci generała Władysława Sikorskiego.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Rząd emigracyjny po śmierci Sikorskiego

Po śmierci Sikorskiego premierem został dotychczasowy wicepremier **Stanisław Mikołajczyk**, a naczelnym wodzem **Kazimierz Sosnkowski**.

Pozycja rządu polskiego była coraz słabsza. Na pewno wpływ na to miała osoba premiera – postaci o zdecydowanie mniejszym autorytecie niż Władysław Sikorski, ale przede wszystkim aktywność podziemia komunistycznego w Polsce (zob. lekcja [Polskie państwo podziemne. Komuniści polscy](#), wspieranego, a w rzeczywistości

kierowanego przez Stalina, oraz sytuacja na froncie. Na przełomie 1943 i 1944 roku wiadomo było, że to Armia Czerwona będzie 'wyzwalać' tereny polskie, co oznaczało, że Stalin w dużej mierze będzie miał wpływ na kreowanie sprawy polskiej. Dodatkowo coraz mniejsze zaangażowanie Brytyjczyków w sprawy polskie i pozostawienie Stalinowi już podczas konferencji w Teheranie wolnej ręki w kwestii Europy Środkowo-Wschodniej, stawiało rząd emigracyjny w bardzo trudnej sytuacji. Winston Churchill nalegał, aby Stanisław Mikołajczyk podjął próbę nawiązania stosunków dyplomatycznych z ZSRS. Niestety, obie strony – polska i sowiecka – stawiały swoje warunki: Stalin oczekiwał uznania przez rząd emigracyjny linii [Curzona](#) [czyt.: ker-zona] za nową granicę polsko-sowiecką, Mikołajczyk zaś proponował uzupełnienie składu rządu emigracyjnego o kilku działaczy Polskiej Partii Robotniczej (PPR).

6 i 7 sierpnia 1944 roku odbyły się w Moskwie rozmowy pomiędzy rządem emigracyjnym a przedstawicielami Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) i Krajowej Rady Narodowej (KRN), (informacje o wspomnianych instytucjach w lekcji (zob. lekcja [Polskie państwo podziemne. Komuniści polscy](#), m.in. Bolesławem Bierutem i Edwardem Osóbką-Morawskim. Oczywiście zakończyły się fiaskiem. Ani polscy komuniści nie wyrazili zgody na wejście do rządu emigracyjnego, ani Mikołajczyk nie chciał utworzenia nowego rządu, składającego się przede wszystkim ze środowisk KRN i PKWN z niewielkim udziałem środowiska emigracyjnego.

Mikołajczyk wierzył jeszcze, że sukces powstania warszawskiego może wzmocnić pozycję rządu na uchodźstwie, jednak klęska zrywu odebrała jeden z ostatnich argumentów. W środowisku emigracyjnym nie było także zgody na porozumienie ze Stalinem. Mikołajczyk jeszcze raz podjął próbę negocjacji w październiku 1944 roku – tym razem bezpośrednio ze Stalinem. Po kolejnym fiasku 24 listopada 1944 roku podał się do dymisji. Z rządu odeszli też pozostali ludowcy.

Kolejny rząd utworzył **Tomasz Arciszewski** z PPS-WRN (Polska Partia Socjalistyczna - Wolność-Równość-Niepodległość). Poparcie Londynu dla tego rządu było już niewielkie. Aliantów nie obchodził fakt, że rząd ten odrzucił ustalenia konferencji jałtańskiej w sprawie polskiej. Alianci deklarowali poparcie w sprawie przeprowadzenia wolnych wyborów w Polsce i wprowadzenia do rządu, który powstanie w wyzwolonej Polsce, działaczy emigracyjnych, ale w rzeczywistości utworzenie w czerwcu 1945 roku **Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej**

zakończyło funkcjonowanie rządu emigracyjnego. Pod koniec czerwca 1945 roku poparcie zostało cofnięte dla niego przez Francuzów, a na początku lipca 1945 roku przez Brytyjczyków i Amerykanów. Cofnięcie poparcie było równoważne z uznaniem TRJN jako legalnego.

Kapsuła czasu

Śmierć polskich oficerów upamiętnia **Muzeum Katyńskie**. Jest to pierwsza na świecie placówka martyrologiczno-muzealno-badawcza. Nie tylko dokumentuje zbrodnię, ale tworzy ekspozycję upamiętniającą pamięć polskich oficerów.

Na zdjęciu ostatni prezydent rządu emigracyjnego – Ryszard Kaczorowski

Źródło: Mariusz Kubik, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 10

Znajdź i zapisz informację, w jaki sposób Ryszard Kaczorowski zakończył życie i dlaczego powyższe zdjęcie ma szczególny – symboliczny – charakter.

Zamiast podsumowania

Polecenie 11

Rozważ w formie metaplanu problem: w jaki sposób rząd emigracyjny mógł prowadzić bardziej samodzielny politykę wobec aliantów i ZSRS, a tym samym lepiej przysłużyć się sprawie polskiej.

Ćwiczenie 8

Połącz postaci związane z rządem emigracyjnym z funkcjami, które pełniły (jedną funkcję możesz przyporządkować do kilku osób).

Władysław Raczkiewicz, Władysław Sikorski, Tomasz Arciszewski, Kazimierz Sosnkowski, Stanisław Mikołajczyk, Władysław Sikorski

Premier	
Prezydent	
Naczelnny wódz	

Ćwiczenie 9

Kto był pierwszym prezydentem RP na emigracji w czasie II wojny światowej?

- Gen. Władysław Sikorski.
- Edward Rydz-Śmigły.
- Władysław Raczkiewicz.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Władysław Sikorski pełnił w okresie II wojny światowej funkcję:

- prezydenta RP.
- premiera rządu emigracyjnego.
- ministra spraw zagranicznych rządu emigracyjnego.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 11

Czego dotyczył układ Sikorski-Majski z lipca 1941 roku?

- Rezygnacji Polski z ziem położonych na wschód od rzeki Bug.
- Normalizacji stosunków z ZSRR i wspólnej walki z Niemcami.
- Wprowadzenia w Polsce po wojnie ustroju socjalistycznego.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 12

Co posłużyło Stalinowi za pretekst do zerwania stosunków polsko-radzieckich (25 kwietnia 1943)?

- Wyprowadzenie armii Andersa z ZSRR.
- Sprawa katyńska.
- Stanowisko rządu emigracyjnego w sprawie wschodnich granic Polski.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 13

Kiedy ZSRR uznał, że traktaty radziecko-niemieckie z 1939 roku, dotyczące zmian terytorialnych w Polsce utraciły swoją moc?

- W roku 1941.
- W roku 1943.
- W roku 1945.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 14

Stanisław Mikołajczyk to:

- przywódca PSL „Piast”.
- premier polskiego rządu emigracyjnego.
- premier Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

Główne państwa koalicji antyhitlerowskiej wycofały w 1945 roku uznanie rządu RP w Londynie, gdy jego premierem był...

- Stanisław Mikołajczyk.
- Tomasz Arciszewski.
- Władysław Raczkiewicz.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 16

Przeciągnij w odpowiednie miejsca podane uzupełnienia tekstu.

Lechowi Wałęsie, Stanisław Wojciechowski, Poczdamie, Angers, Ryszard Kaczorowski, Władysław Sikorskiego, Władysław Raczkiewicz, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, Ignacy Mościcki, Reims, Jałcie

Po opuszczeniu kraju w trakcie kampanii wrześniowej prezydent RP

..... mianował swoim następcą

..... Nowy prezydent desygnował na stanowisko premiera

Siedzibą polskich władz

emigracyjnych było francuskie miasto, a po

klęsce Francji Londyn. Polski rząd emigracyjny był uważany przez zachodnich aliantów

za jedyną legalną reprezentację państwa polskiego. Sytuacja uległa zmianie w wyniku

postanowień Wielkiej Trójki na konferencji w

Zapadła tam decyzja o powołaniu w Polsce z udziałem istniejącego Rządu

Tymczasowego, ale też polityków z emigracji, nowego rządu pod nazwą

..... Po jego utworzeniu w czerwcu 1945 roku

państwa zachodnie cofnęły uznanie rządowi emigracyjnemu. Stracił on polityczne

znaczenie, ale nadal kontynuował swoją działalność. Funkcjonował do czasu pierwszych

wolnych wyborów prezydenckich w Polsce w 1990 roku. Wówczas ostatni prezydent

na uchodźstwie przekazał insygnia władzy

prezydentowi

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Co potrafię?

Potrafię wyjaśnić termin 'sprawa katyńska'.

Co wiem?

Wiem, kto był pierwszym prezydentem na uchodźstwie.

Co rozumiem?

Rozumiem, dlaczego doszło do powołania rządu emigracyjnego.